

## LEARNING MOTIVATION AS A RESULT OF THE SCHOOL PENALTY SYSTEM

**Hristina Popova**

South-West University „Neofit Rilski” – Blagoevgrad, Republic of Bulgaria  
hristinapopovaa@gmail.com

**Abstract:** Modern education, at the present stage requires the education of responsible persons, disciplined and prepared for cooperation, and the establishment of relations of concern and care between participants in the educational process. Discipline at school is a guarantee of long-term results, not of short-term solutions as tools for decision-making. One of the fundamental reasons for discipline problems at school is that „the emphasis in the classroom is placed on remaining still and calm, keeping quiet, all students moving and standing in the same manner and thus simulating mechanically intellectual interest. It is the job of teachers to make sure that students comply with these requirements and to punish the inevitable deviations from the norm” (Dewey, 1916).

According to Comenius, blows and kicks cannot inspire love and reverence for any science, but would, in turn breed hatred and genuine disgust (Comenius, 1905). The conclusion he reaches is that one cannot become one unless one learns to be disciplined.

The disciplining methods that help to bring about a normal educational process are beyond the strict punitive measures that perform a traumatic psychological function - these are encouragement and rewards. The reward is a way to encourage diligent, conscientious, motivated students who display acceptable, decent and respectful behavior. Prizes are one of the most important means of upbringing, as children are aware of and self-assess their school-based efforts and are thus valued. This supports the personal development of children and students, and is encouraged by moral and material rewards for their excellence in the educational field. This method also helps to build a positive organizational climate and affirms positive discipline, which is a prerequisite for the cohesion of the school community.

In the search for a balance between stimulating manifestations, it is important to implement an adaptive strategy involving both parents and teachers, which „aims at building qualities such as discipline, adaptation to the requirements of being adults“ (Milenkova, 2015: 129), as well as events that express the creatively active relevance of the training. The role of education should not be to command and control the people involved, but should be climate control, creating conditions for the realization of students' motivation.

**Keywords:** reward, motivation, students, discipline

## МОТИВАЦИЯТА ЗА УЧЕНЕ КАТО РЕЗУЛТАТ ОТ УЧИЛИЩНАТА НАКАЗАТЕЛНА СИСТЕМА

**Христина Попова**

Югозападен университет „Неофит Рилски” – Благоевград, Република България  
hristinapopovaa@gmail.com

**Резюме:** Съвременното образование, в сегашния етап изисква да се възпитават отговорни личности, дисциплинирани и подготвени за сътрудничество и отношения на загриженост между участниците в процеса на образование. Дисциплината в училище е гарант за дългосрочни резултати, а не за краткосрочни решения. Една от фундаменталните причини за проблемите на дисциплината в училище е, че „ударението се поставя върху това да се стои мирно и кротко, да се пази тишина, всички да се движат и стоят по един и същи начин, да симулират машинално интелектуален интерес. Работата на учителите е да внимават учениците да спазват тези изисквания и да наказват неизбежно появяващите се отклонения от нормата“ (Dewey, 1916).

Според Коменски, ударите и ритниците не могат да внушат любов и почитание към никоя наука, но за сметка на това биха събудили ненавист и искрено отвращение (Коменски, 1905). Изводът до който достига е, че човек не може да се превърне в човек, ако не се научи да бъде дисциплиниран.

Дисциплиниращите методи, които спомагат да се осъществи нормален възпитателен процес са откъд строгите наказателни мерки, изпълняващи травмираща психологическа функция – това са поощренията и наградите. Наградата е начин да се стимулират старателните, добросъвестни, мотивирани ученици, които показват приемливо, почтено и уважително поведение. Наградите са едно от най-значителните средства за възпитание, тъй като децата осъзнават и самооценяват усилията си, които са положени в училище, и по този

начин те биват оценени. Така се подкрепя личностното развитие на децата и учениците, като се поощряват с морални и материални награди за високите си постижения в образователната сфера. Спомага за изграждането на позитивен организационен климат и се утвърждава позитивната дисциплина, което създава предпоставки за сплотяването на училищната общност.

В търсенето на баланс между стимулиращите прояви е важно приложението на адаптивна стратегия, в която да са въввлечени и родители, и учители, която да е „насочена към изграждане на качества като дисциплинираност, съобразяване с изискванията на възрастните“ (Милenkова, 2015:129), както и прояви, които да изразяват креативно-активната целесъобразност на обучението. Ролята на образованието не трябва да бъде командване и контрол върху участниците в него, а трябва да бъде контрол на климата, създаване на условия за реализация на мотивацията на учениците.

**Ключови думи:** награда, мотивация, ученици, дисциплинираност

## 1. УВОД

В съвременното образователно пространство все по-често се засяга проблема за ценностното ориентиране на децата и се акцентира на духовно-нравственото израстване на учениците. В голяма степен, обаче това остава на едно декларативно ниво. Развитието на мотивацията и ценностните ориентации на личността се превръща в сериозно предизвикателство пред почесите на възпитание и социализация.

## 2. НАКАЗАНИЕТО КАТО ФАКТОР ЗА УЧИЛИЩНАТА ДИСЦИПЛИНА

Етимологията на думата *дисциплина* произлиза от латинската дума *disciplina* и означава *обучение, учене, училище, правила и принципи на постъпване*. Разнородните по смисъл значения на думата имат за своя същност моделите и мерките, които се установяват, за да протича нормално даден процес. Джоунс определя дисциплината в класната стая като приписване на прости правила за поведение, които спомагат за минимизиране на нарушенията (Jones, 1979: 26). Счита се, че дисциплината е неизбежна и критична част от управлението на класната стая, като Джоунс твърди, че в крайна сметка няма алтернатива на ефективната дисциплина – тя или присъства, или отсъства.

Сходно е разбирането и на Иванов, който определя дисциплината като „система от профилактични и интервенционни стратегии, предназначени за контрол и управление на ученическото поведение.“ (Иванов, [онлайн] Ivanpivanov.26.10.2019). Според изследователя превантивният контекст на дисциплиниращото поведение обхваща ясни и прозрачни правила за регулиране на поведението в класната стая.

По своята същност дисциплината е свързана с предотвратяване на нарушение или с наказването му. Според Дюк „това, което се знае за организацията на дисциплинираните училища, е, че те се характеризират с ангажираност към подходящо поведение на учениците и ясни очаквания за поведение. Правилата, санкциите и процедурите се обсъждат и често се формират в планове за управление на училищната дисциплина и класната стая. За да се балансира този акцент върху официалната процедура, климатът в тези организации предизвиква загриженост за учениците като личности. Тази грижа се проявява по най-различни начини, включително усилията за включване на учениците във вземането на решения в училище, училищните цели, които признават множество форми на постижения на учениците, и акцентира върху еднородното групиране“ (Duke, 1989: 47).

Прилагането на наказанието в училищата, особено във връзка с училищната дисциплина, се основава върху три различни философии относно концепциите за видовете наказания, които могат да се използват в училищата. В тези философски подходи се диференцира наказание, което е предназначено да промени поведението на ученика; наказание, което е възмездно – предварително определена последица, наложена от учителя; и вид наказание, което да бъде „възстановително“, фокусирано върху промяна на поведението, но също така и възстановяване на околната среда и отношенията, увредени от поведението.

Телесното наказание (използване на физическа сила за нанасяне на болка) е забранено за използване в училищната дисциплина. Според някои изследователи използването му е по-ефективно и ефикасно от други алтернативи. Други обаче се противопоставят на използването му по морални и етични основания. Независимо от това, се прилагат телесни наказания, на които ставаме свидетели по медиите в световен план.

Макар наказанието често да е ефективно за учениците (Maag, 2001: 173-186), то не научава автоматично ново поведение, което да замени проблемното наказуемо поведение. Наказанието често предизвиква отрицателни странични ефекти. Няколко от тези странични ефекти се използват като възмездие или в съответствие с принципите на приложен анализ на поведението. Тези отрицателни странични ефекти от всички форми на наказание предполагат, че наказанието трябва да се използва само в краен случай (когато други намеси са неуспешни или не са възможни) и само когато е абсолютно необходимо. В някои случаи

използването на наказание създава емоционални реакции на възбуда у учениците, които са резултат от очакванията за получаване на наказание. Тези реакции могат да ескалират в негативно и агресивно поведение или емоции до степен, в която някои ученици губят самоконтрол или учителите влизат в борба за власт с учениците.

Когато се прилагат стратегии за наказание, е естествено някой да се опита да избяга или да избегне ситуацията, в която ще се получи наказание. Бягството и избягването на травмиращ стимул е естествена реакция. Понякога учениците избягват наказанието чрез намаляване на умствените си способности чрез употреба на алкохол и наркотици. Учениците, които са наказани няколко пъти, просто стават по-умели и не променят поведението си. Прекомерното сурово наказание на учениците в училище може да доведе до негативни лични взаимодействия с връстниците и лош училищен климат. Учениците, които са изложени на сурови техники на наказание, са по-склонни да проявяват агресивно поведение при взаимодействие с други хора. Доброто състояние в класната стая е един от най-важните аспекти в обучението в клас. Ученето се постига, ако учениците са добре мотивирани. Следователно мотивацията за учене е от първостепенно значение за успеха на ученика. Дисциплиниращите методи, които спомагат да се осъществи нормален възпитателен процес са отвъд строгите наказателни мерки, които изпълняват травмираща психологическа функция – това са поощренията и наградите.

### 3. РОЛЯТА НА ПООЩРЕНИЯТА И НАГРАДИТЕ В ОБРАЗОВАТЕЛНО-ВЪЗПИТАТЕЛНИЯ ПРОЦЕС

Мотивацията обикновено е разделена на две отделни категории: *вътрешна* и *външна*. Уайт (1959) счита, че присъщата мотивация включва „индивиди, които са мотивирани от вродена, всеобхватна нужда да търсят предизвикателни задачи, които осигуряват усещане за обща компетентност и майсторство“ (White, 1959: 18). Вътрешната мотивация включва „вродената склонност към ангажиране на нечий интереси“ и „възниква спонтанно от организмически психологически нужди, лични любознателности и вродени стремежи за растеж“ (Reeve, 2001:119). От друга страна, външната мотивация включва ангажиране с дейност за получаване на награди (Deci, 1975: 1040-1048).

Външният мотиватор също може да бъде определен като „създадена от околната среда причина за инициране или продължаване на действие“ (Reeve, 2001:119), възникваща от стимули за околната среда и последици. Външната мотивация функционира като средство за постигане на край, тъй като средството е поведението, а краят е някакво следствие. Изследванията през 90-те години предполагат, че важни фактори трябва да се вземат предвид при проектирането и администрирането на награди, като стимулиращите и бонусни програми включват:

- ✓ изграждане на доверие на стимулираща програма, като я прави реалистична, постижима и искрена;
- ✓ демонстриране на ясна връзка между резултатите от изпълнението и бонуса;
- ✓ администриране на награди, които се мащабират и претеглят въз основа на различни степени на изпълнение;
- ✓ признаване на индивидуалните различия и предоставяне на получателите и участниците избор на награди;
- ✓ признаване и минимизиране на бюрократичните организационни практики и процеси, които осуетяват участници и се възпрепятства мотивационната ефективност на наградата (Ebert, 2001).

Наградите и поощренията са важна част от процеса на преподаване и обучение, като инструмент в арсенала на учителите. Те могат да бъдат осезаеми, като храни или пари, или нематериални, като гордост и признание. Мотивацията за учене включва всички компоненти и процеси, методи и средства за даване на стимули на учениците към стремеж за пълноценна познавателна дейност и активно участие в процеса на образование. Уважението, признанието, необходимостта от себеактуализация на личността са важен аргумент за изграждане на позитивна дисциплина в училище, която да не накърнява учениците, за да израстат пълноценни и независими граждани.

Изключително важно е ученето да не е насила – интересът на учениците да бъде стимулиран активно. Мотивирането на човешкото поведение е сбор от фактори и не може да се постави граница между вътрешните и външните стимули като отречем едните или другите. Наградата е силно мотивиращ инструмент, но с него не бива да се прекалява, за да не се стигне до привидно дисциплиниране. Целта на поощренията и наградите е да насочват и поощряват учениците към желаното поведение.

#### **4. МОТИВАЦИЯТА НА УЧЕНИЦИТЕ: ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВО ПРЕД ПОЗИТИВНАТА УЧИЛИЩНА ДИСЦИПЛИНА**

Образователната дейност е специфична и ключова характеристика на взаимодействието между участниците в нея – ученици, учители, административно ръководство, родители, централни органи на управление на образованието. Това налага да бъде изграден позитивен организационен климат в училище – да бъдат създадени условия за сътрудничество, загриженост между участниците в процеса на образование, ефективна комуникация. Позитивният комуникационен климат в училище е възможен, когато той е подчинен на принципа на позитивната дисциплина. Позитивната дисциплина е гарант за научаване от учениците на положителните ценности и развиване на социалните умения. Тя утвърждава правото на изслушване на ученика, осъзнаване на причините за проблемното поведение и предоставяне на възможност за усвояване на правилни поведенчески модели, добри за него и останалите. Позитивното отношение към дисциплината по-късно се възприема като самоконтрол и овладяване на емоциите от ученика, а това чрез насочване и окуражаване премахва необходимостта от наказване. Изключително важно е ученика да усеща подкрепа и да има усещане за поставени граници, но не и за подход, който го противопоставя с възрастния.

Принципите на позитивната дисциплина са: зачитане правата на детето/ученика, признаване на гледната точка на ученика, уважаване на детското мнение, окуражаване на детето, изследване и уважаване на индивидуалните различия, осигуряване на сигурна среда за децата, комуникиране с децата, предоставяне на пространство за творческо мислене, креативност и иновативност.

Предизвикателствата пред позитивната дисциплина в училище са преди всичко за педагогическите специалисти. Учителите, които познават индивидуалната мотивация на учениците си се справят с разрушителните поведения на учениците и с проблемите в класната стая, по начин, който създава атмосфера на сътрудничество и уважение, вместо на негодувание и противопоставяне. Те говорят така, че техните ученици да ги слушат и да променят поведението си, когато то е неприемливо за останалите. Познаването на мотивацията е инструмент, с който учителите могат да се справят с конфликтните ситуации по положителен начин, така че да въздействат и да променят. Поведенията, идеите, вярванията и ценностите на учениците влияят върху мотивацията им, а те се формират и научават чрез наблюдение на възрастните – родители, учители.

Състезателният и конфронтационен метод за решаване на конфликти създават бариери и блокади, а уменията на учителите, за общуване, прилагайки беззагубния метод за решаване на конфликти, създават условия на сътрудничество и дават шансове за успешна позитивна промяна. Ясната комуникация, окуражаването и насърчаването на важността на образованието, подкрепя положителните преживявания и мотивацията у учениците да се учи.

Сър Кен Робинсън, през 2006 г. на конференцията TED, обобщава, че „истинската роля на лидерите в образованието не трябва да бъде командване и контрол, тя трябва да бъде контрол на климата, създаване на условия за реализация“. За да се справят с предизвикателствата и да се чувстват удовлетворени, учителите трябва да имат нагласи и умения, необходими за създаване на позитивна и сигурна среда за учене и условия на сътрудничество с учениците, както и да могат да разпознават техните уникални нужди. Това ще помага за преодоляване на предизвикателствата пред които са изправени учителите – мотивацията на учениците за учене, неприемливо поведение, „трудни родители“ и т.н. Учителите са източниците на успех в училище, но преподаването е креативна професия, добрите учители са ментори, провокират, стимулират, завладяват внимание, а не само преподават. Една от основните роли на образователната система е именно да събуди и развие творческите сили на учениците.

#### **5. ЗАКЛЮЧЕНИЕ**

Ефикасността на мотивацията е в основата на добрите резултати, към които се стремят участниците в процеса на възпитание и обучение. За цялостното развитие, детето има нужда от съвместна и изразителна семейна среда, продуктивна среда на връстници, както и ефективна среда в училище и класната стая. Училищният опит след семейството има забележителни ефекти върху емоционалното, личното и социалното развитие на децата. Училището или класната стая се счита за място за учене, социализация, самоизразяване и развитие на личността.

#### **ЛИТЕРАТУРА**

Иванов, И. (2004). *Дисциплинарни модели*, [www.ivanpivanov.com](http://www.ivanpivanov.com) (посетен на 01.03.2020 г.).  
Коменски, Ян А. (1905). *Велика дидактика*. София: Просвещение.  
Миленкова, В. (2015). *Отпадането от училище*. София: АИ „Марин Дринов“.

- Cherry, K. *The Incentive Theory of Motivation* (18.05.2019),  
<https://www.verywell.com/the-incentive-theory-of-motivation-2795382/> (посетен на 01.03.2020 г.).
- Cherry, K. *How the Instinct Theory Explains Motivation* (29.09.2019),  
<https://www.verywell.com/instinct-theory-of-motivation-2795383/> (посетен на 01.03.2020 г.).
- Deci, E. (1975). Motivational processes affecting learning. *American Psychologist*, 41, 1040 – 1048.
- Dewey, J. (1916). *Democracy and Education: An Introduction to the Philosophy of Education*. New York: Macmillan.
- Ebert, O. & Ziegler, M. (2001). Learning and Earning: The Role of Incentives in Educational Achievement. *Conference: Adult Education Research Conference, At Michigan*.
- Duke, D. (1989). School Organization, Leadership and Student Behavior. Strategies to Reduce Student Misbehavior. Office of Educational Research and Improvement, 47-49.
- Jones, F. (1979). The Gentle Art of Classroom Discipline. National Elementary Principal, 26-39.
- Maag, J. (2001). Rewarded by punishment: Reflections on the disuse of positive reinforcement in schools. *Exceptional Children*, 67, 173 – 186.
- Mayer, G. & Sulzer, B., Cody, J. (1968). The use of punishment in modifying student behavior. *Journal of Special Education*, 2, 323 – 328.
- Reeve, J. (2001). *Understanding motivation and human emotion* (3rd ed.). Orlando, FL, Harcourt, 119-129.
- Thompson, K. (2017). *Durkheim's Perspective on Education*,  
<https://revisesociology.com/2017/08/22/functionalist-durkheim-role-education/> (посетен на 01.03.2020 г.).
- White, R. (1959). Motivation reconsidered: The concept of competence. *Psychological Review*, 66(5), 18-30.
- Сени, П. (2018). *Пятая дисциплина*. Москва: Мани, Иванов и Фербер.